

مدل مقابلهٔ مردم‌پایه با ناآرامی‌ها از طریق بهره‌گیری از تجارب چهل‌سالهٔ ج.ا.ایران

محمود عسگری^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۸/۰۴

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۹/۲۵

چکیده

چهل سال از عمر پربرکت جمهوری اسلامی ایران می‌گذرد؛ دورانی که کشور، شاهد فراز و فرودهایی در عرصه‌های گوناگون بوده است. در این مدت، در کنار موفقیت‌ها و پیشرفت‌ها در عرصه‌های مختلف، ناآرامی‌هایی نیز به وقوع پیوست؛ ناآرامی‌هایی که نظام مقدس ج.ا.ایران را گرفتار چالش‌هایی نمود. ناآرامی‌های رخ داده در خلال چهار دههٔ اخیر، اغلب به‌واسطهٔ وجود برخی اشکالات کارکردی و طراحی‌های دشمن برای سوءاستفاده از نارسایی‌های موجود ایجاد شده است. ج.ا.ایران نیز با پرداخت هزینه‌های مادی و معنوی توانسته است ناآرامی‌های یادشده را مدیریت نماید، مدیریتی که برآیند تلاش سازمان‌ها و نهادهای نظامی، امنیتی، اطلاعاتی و حضور و حمایت مردم بوده است. واقعیت آن است که نقش مردم خواه به‌عنوان حامی و همراه و خواه به‌عنوان بازیگر اصلی، در مدیریت ناآرامی‌ها بسیار ویژه و تعیین‌کننده بوده است. بررسی ادبیات موضوع، بیانگر آن است که در چگونگی و فرایند نقش-آفرینی مردم در این عرصهٔ خطیر، مدلی ارائه نشده است. با هدف ارائهٔ مدل مقابلهٔ مردم‌پایه با ناآرامی‌ها از طریق بهره‌گیری از تجربیات چهل‌سالهٔ ج.ا.ایران، در این مقاله تلاش شده است تا به این پرسش اصلی پاسخ داده شود که «مدل مردم‌پایهٔ مقابله با ناآرامی‌ها چگونه است؟». در این راستا، نویسنده با استفاده از روش کتابخانه‌ای، منابع معتبر فارسی و انگلیسی را مورد مطالعه قرار داده و سپس اطلاعات لازم را استخراج نموده است. به‌منظور اعتبارسنجی یافته‌های نظری نیز پرسشنامه‌ای محقق‌ساخت تهیه و در اختیار ۳۰ نفر از خبرگان آشنا با مدیریت ناآرامی‌ها به‌عنوان نمونه آماری قرار داده شد. یافته‌های مقاله نشان داد که عوامل مدل مردم‌پایهٔ مقابله با ناآرامی، شامل اصول، دارایی‌های راهبردی، تسهیل‌کنندگان و محرک است که اجزای هر یک از عوامل یادشده و روابط بین آنها نیز مشخص و تبیین شده است.

کلید واژگان: اسلام، ج.ا.ایران، مقابله، ناآرامی

^۱ دانشجوی دکتری امنیت ملی، دانشگاه عالی دفاع ملی Asgari_researcher@yahoo.com

مقدمه

جوامع مختلف به دلایل ساختاری یا کارکردی و اغلب مبتنی بر آسیب‌پذیری‌های داخلی و در برخی موارد، با تحریک و برنامه‌های دشمنان خارجی، گرفتار چالش‌هایی از جمله ناآرامی می‌شوند. مقابله با ناآرامی، موضوعی پُردامنه و دارای ابعاد مختلف است و نیازمند طیف متنوعی از تخصص‌ها است. در تمامی جوامع، مقابله با ناآرامی‌ها از جمله وظایف ذاتی نیروهای انتظام‌بخش بشمار می‌آید. در جمهوری اسلامی نیز همین وضعیت حاکم است، البته نمی‌توان این واقعیت را نادیده گرفت که از جمله عوامل اثرگذار در مقابله با ناآرامی‌ها در مرحله اقدامات نهادهای اطلاعاتی، امنیتی و انتظامی، مردم هستند. افزون بر آن، در ج.ا.ایران با وجود تلاش فراوان نیروهای دستگاه‌های اطلاعاتی و امنیتی و نیروهای انتظامی، گاهی اوقات، ناآرامی تنها با حضور مردم خاتمه می‌پذیرد.

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در این باره می‌فرماید:

«این ملت، همان ملتی است ... با حضور سیل‌آسای خود در خیابان‌ها و در تظاهرات و در اجتماعات، مثل رودخانه‌ای که می‌آید و خس و خاشاک‌ها را پاک می‌کند و از بین می‌برد، وارد میدان و صحنه شده و دشمن را ناکام کرده است» (۷۸/۰۵/۰۸).

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، به‌طور مشخص در مورد خاتمه یافتن فتنه سال ۱۳۸۸، بر نقش مردم تأکید نموده‌اند: «فتنه ۸۸ تنها آن چیزی نبود که توی خیابان به‌وسیله تعدادی آدم دیده شد؛ این یک چیز ریشه‌داری بود، یک بیماری عمیقی درست کرده بودند، اهدافی داشتند، زمینه‌ها و مقدمات فراوانی برایش چیده شده بود، کارهای بزرگی شده بود و هدف‌های بسیار خطرناکی دنبال این کار بود که با این برخوردهای گوناگون سیاسی و امنیتی و اینها حل نمی‌شد؛ یک حرکت عظیم مردمی لازم داشت؛ که این حرکت، حرکت ۹ دی بود؛ آمدند بساط فتنه و فتنه‌گران را در هم پیچیدند» (۹۰/۰۹/۲۱).

بنابراین آنچه گفته شد، در برخی مقاطع این حرکت و خروش ملت بوده که توانسته آبی بر آتش آشوب‌ها باشد؛ ملتی که همواره در ۴ دهه اخیر، در معرض شدیدترین تحریم‌ها و فشارهای همه‌جانبه بوده است. بررسی‌ها و سوابق تحقیقاتی موجود مبین آن است که مدلی برای تبیین

چگونگی تبلور این رفتار و کنش ملت مسلمان ایران وجود ندارد. حال مسئله این است که با بهره‌گیری از تجربهٔ چهل سالهٔ انقلاب اسلامی، برای رفتارشناسی مردم ایران در خلال مقابله با ناآرامی‌ها، چه مدلی را می‌توان ارائه کرد؟

اهمیت و ضرورت پژوهش

۱. با انجام این تحقیق می‌توان به مدل رفتاری مردم ایران اسلامی در خلال مقابله با ناآرامی‌ها رسید.
۲. با این تحقیق می‌توان اجزا و عناصر تشکیل دهندهٔ این مدل را شناخت.
۳. پرداختن به این موضوع موجب گسترش و تعمیق ادبیات مرتبط با مدیریت ناآرامی می‌گردد.
۴. انجام این تحقیق می‌تواند گامی کوچک در راستای تولید الگوی نظریهٔ بومی مدیریت ناآرامی باشد.
۵. نپرداختن به این موضوع، مانع از رسیدن به تصویری روشن از چگونگی نقش‌آفرینی مردم در مقابله با ناآرامی‌ها می‌شود.
۶. غفلت از این موضوع، موجب تداوم خلأ موجود در ادبیات امنیتی کشور خواهد بود.

پیشینهٔ پژوهش

بررسی‌های انجام‌شده در بین مقالات و کتاب‌های منتشره و جستجو در وبگاه‌های معتبر و آشنایی نویسنده با ادبیات موضوع نشان می‌دهد که تاکنون در مورد موضوع این نوشتار (حداقل در بین آثار در دسترس)، مقاله‌ای علمی چاپ و منتشر نشده است، ولی موارد ذیل، پژوهش‌های مرتبطی است که در ادامه به آنها اشاره می‌شود.

۱. در مقاله «اصول راهبردی مدیریت ناآرامی‌های شهری» به این نکته اشاره شده است که مدیریت ناآرامی‌های شهری را می‌توان فرایند به‌کارگیری جامع، بهینه و سریع منابع در دسترس برای مهار ناآرامی‌های داخلی با حداقل خسارت دانست. بی‌تردید از کارکردهای اصلی مدیریت ناآرامی‌ها، عبور از وضعیت بحرانی و بازگشت به شرایط عادی در جامعه است. این نوع مدیریت، تلاشی علنی است که عملکرد مدیریت در دید عموم مردم قرار داشته و فرایند اعتمادسازی در جامعه از این منظر حاصل می‌شود. به نظر نویسنده، اثربخش بودن واکنش در برابر ناآرامی‌ها و

موفقیت در برابر آن، مرکز ثقل مدیریت ناآرامی‌های شهری را تشکیل می‌دهد که تحقق آن مستلزم شناخت اصول راهبردی آن و برنامه‌ریزی در مواجهه با آشوب‌های خیابانی است. به باور نگارنده، اصول «هدف، عمل رهبری و وحدت، آمادگی، خشونت حداقل، روحیه، برهم زدن انسجام جمعی اغتشاشگران، تناسب، انعطاف‌پذیری و شناخت محرکان و رهبران ناآرامی» در مدیریت ناآرامی‌ها مؤثر هستند. بررسی سوابق مدیریت بحران‌های شهری گویای آن است که مدیران و فرماندهان موفق، این اصول را رعایت کرده و شکست‌خوردگان به این اصول بی‌اعتنا بوده‌اند.

۲. نویسنده مقاله «قدرت نرم رهبری و مردم ایران در مدیریت ناآرامی‌ها»، اظهار داشته است که در اتفاقات پس از انتخابات ۲۲ خرداد ماه سال ۱۳۸۸ ریاست جمهوری ایران، به ملت ظلم شد؛ در آن زمان، اتفاقاتی روی داد که می‌توانست هر نظامی را با چالش براندازی مواجه نماید، اما نظام با بهره‌گیری از قدرت نرم خود توانست از این وقایع به نفع خود بهره برده و آن را مدیریت نماید. پژوهشگران در این مقاله درصدد پاسخ به این پرسش اصلی بودند که «مؤلفه‌های قدرت نرم رهبری و ملت جمهوری اسلامی ایران در واپایش ناآرامی انتخابات سال ۸۸ چه بوده است؟». بر این اساس، با استفاده از روش تحقیق توصیفی - تحلیلی سعی شده تا به توصیف عینی، واقعی و منظم قدرت نرم رهبری و مردم جمهوری اسلامی ایران در مدیریت ناآرامی‌ها پرداخته شود و ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق، کتابخانه‌ای و پرسشنامه است. محققان، پرسشنامه‌ای با ۱۳ سؤال بسته را تنظیم کرده و در بین جامعه آماری ۱۲۰ نفری جامعه نمونه ۹۰ توزیع نموده‌اند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد؛ برجسته‌سازی مشارکت سیاسی، جلوگیری از انحراف، خطر دشمن، نقد منصفانه و گفت‌وگو، روشنگری ابعاد فتنه، اتمام حجت و فصل‌الخطابی قانون، به‌عنوان مهم‌ترین مؤلفه‌های قدرت نرم رهبری در چارچوب شاخص‌ها و ارزش‌های نرم دینی مردم، مانند قرآن، رهبری ولایت فقیه، فرهنگ بسیجی، عاشورایی و شهادت‌طلبی، مردم‌سالاری دینی و پایداری، ناآرامی‌های انتخابات سال ۱۳۸۸ را مدیریت کرد.

۳. مقاله مدیریت بحران، «علل شکل‌گیری و گسترش ناآرامی‌های شهری فرانسه (ماه اکتبر و نوامبر سال ۲۰۰۵ میلادی)» با هدف شناسایی و بررسی علل شکل‌گیری و تداوم ناآرامی شهری (ماه اکتبر و نوامبر سال ۲۰۰۵ میلادی) و بررسی چگونگی مدیریت و شیوه‌های مهار بحران

یادشده، انجام شده است. فوت دو نوجوان در تاریخ ۲۷ اکتبر سال ۲۰۰۵ میلادی در شهرک «کلیشی سوپوا» از توابع پاریس و ابراز نارضایتی نوجوانان از عملکرد پلیس فرانسه در این حادثه، باعث شکل‌گیری هسته اولیه ناآرامی شده و سپس اظهارات تند وزیر کشور وقت فرانسه علیه جوانان و خطاب نمودن معترضان به عنوان اوباش و پوشش رسانه‌ای واقعه و عدم اقدام به موقع مدیریت بحران در مهار آن، باعث شتاب گرفتن سرایت ناآرامی‌ها به سایر نواحی شده است. درنهایت، علل زمینه‌ای و تقویت‌کننده نیز باعث تداوم آن شد. روش تحقیق، کتابخانه‌ای و اسنادی است و اطلاعات موردنیاز درزمینه تحقیق از اسناد، مدارک و آمار رسمی مراکز علمی معتبر در داخل و خارج از کشور تهیه، گردآوری و تدوین شده است. جامعه مورد مطالعه در تحقیق، جوانان و نوجوانان شرکت‌کننده در ناآرامی‌های ماه اکتبر و نوامبر سال ۲۰۰۵ میلادی کشور فرانسه است. تجزیه و تحلیل داده‌ها و اثبات فرضیه‌های تحقیق که از سوی صاحب‌نظران و کارشناسان داخلی و خارجی موضوع در قالب سه رهیافت اقتصادی، سیاسی و اجتماعی - فرهنگی دسته‌بندی گردید و سپس تجزیه و تحلیل داده‌ها و بررسی ارتباط بین متغیرهای مستقل و ناآرامی‌های فرانسه انجام شد.

۴. نویسندگان مقاله «مدل تحلیلی مدیریت ناآرامی‌های شهری برگرفته از مطالعه ناآرامی‌های فرانسه در سال ۲۰۰۵»، بر این باورند که ناآرامی‌های شهری با هر ماهیتی می‌تواند تأثیرات مهمی بر امنیت جامعه داشته باشند. تهدیدهای ناشی از ناآرامی‌های شهری در جامعه، اگر با عمل ضربه زدن به ارزش‌های حیاتی جامعه همراه باشد، ممکن است منجر به بحران‌های امنیتی شود که مهار آنها نیازمند سازوکاری با عنوان مدیریت ناآرامی‌ها است. بحران‌های داخلی ناشی از رفتارهای جمعی و گروهی از افراد در جامعه است و مبحث رفتار جمعی، نیازمند دانش وسیعی درزمینه روابط میان افراد تشکیل‌دهنده یک گروه ساختاریافته است. در این مطالعه، روش تحقیق، تحلیلی - توصیفی بوده و سعی شده تا با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای، مدل‌های موجود در مدیریت بحران استخراج شود و با بهره‌برداری از رویکردهای مدیریتی و مطالعه ناآرامی‌های فرانسه در سال ۲۰۰۵، مدل تحلیلی جامعی درخصوص مدیریت ناآرامی‌ها ارائه شود.

بررسی این پیشینه‌ها نشان می‌دهد که مقالات موردنظر از لحاظ موضوع، با عنوان این مقاله شباهتی نداشته و مطلب حاضر از لحاظ موضوعی، دارای نوآوری است.

سؤال‌های اصلی و فرعی پژوهش

۱. مدل مردم‌پایهٔ مقابله با ناآرامی‌ها چگونه است؟
۲. اصول مؤثر بر مشارکت تعیین‌کنندهٔ مردم در مقابله با ناآرامی‌ها کدامند؟
۳. عوامل و عناصر تشکیل‌دهنده مدل مقابلهٔ مردم‌پایه با ناآرامی‌ها کدامند؟

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش، زمینه‌ای - موردی با رویکرد کمی و روش تحلیل آن، توصیفی - تحلیلی است. نمونه آماری، ۳۰ نفر از خبرگان موضوعات امنیتی و جامعه‌شناسی است که با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شده‌اند. نتایج پژوهش، کاربردی و تصمیم‌گرا می‌باشد و می‌تواند مورد استفادهٔ تصمیم‌گیرندگان نهادهای دفاعی - امنیتی قرار گیرد. قلمروی تحقیق از نظر زمانی، از سال ۱۳۷۸ تا ۱۳۹۸ است و از نظر مکانی، شامل جغرافیای ج.ا.ایران است. نمونهٔ آماری این تحقیق (اعتبارسنجی نتایج تحقیق) شامل صاحب‌نظران امور امنیتی و جامعه‌شناسی است که حداقل دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد بوده و حداقل پنج سال به‌عنوان مدیر در بخش‌های امنیتی انجام‌وظیفه کرده باشند. همان‌گونه که اشاره شد، تعداد افراد جامعهٔ نمونه، ۳۰ نفر است و چون جامعهٔ آماری کمتر از ۱۰۰ نفر می‌باشد، نمونه‌گیری به‌صورت تمام‌شمار انجام می‌پذیرد. اطلاعات این تحقیق با دو روش «اسنادی و کتابخانه‌ای» (با ابزار فیش‌برداری) و «میدانی» (با ابزار تهیه و توزیع پرسشنامه) گردآوری شده است. برای اعتبارسنجی یافته‌های تحقیق نیز پرسشنامه‌ای تنظیم شد که ۲۲ پرسش بستهٔ آن از طریق طیف لیکرت در پنج سطح طبقه‌بندی گردید. در طراحی پرسشنامه با روش دلفی و با استفاده از نظر استادان دانشگاهی، صاحب‌نظران، متخصصان و خبرگان امنیتی، شناسایی و سپس پرسشنامهٔ مقدماتی تهیه و در طی دو مرحله بین خبرگان توزیع شد و پس از تعیین اعتبار و روایی آن، پرسشنامهٔ نهایی تهیه گردیده است. برای تعیین روایی پرسشنامه از روش روایی محتوا و توزیع دومرحله‌ای پرسشنامه و برای تعیین پایایی آزمون از روش آلفای کرونباخ استفاده شده و یک نمونهٔ اولیه بین خبرگان و کارشناسان پیش‌آزمون گردید و سپس با استفاده از داده‌های به‌دست‌آمده از این پرسشنامه‌ها و به کمک نرم‌افزار «SPSS»، میزان ضریب اعتماد با روش آلفای کرونباخ بزرگ‌تر از ۰/۸ به‌دست آمد. بنابراین، پرسشنامهٔ مورد استفاده از قابلیت اعتماد لازم برخوردار است.

ادبیات نظری پژوهش

مدل، نمادی از واقعیت است که مهم‌ترین ویژگی‌های دنیای واقعی را به صورتی ساده و کلی بیان می‌کند. مدل‌ها، ابزارهایی عملی هستند که می‌توان به کمک آنها به درکی از واقعیت البته نه کل آن بلکه بخش مفید و قابل فهم آن دست یافت (ساروخانی، ۱۳۷۰: ۴۵۸). مدل با نشان دادن روابط اصلی اجزا و آثار آنها، وسیله‌ای ساده و مناسب در اختیار تحلیلگر است، البته باید در نظر داشت که مدل تنها دربرگیرنده برخی شباهت‌ها است، نه همسانی در همه خصایص و خواص (الوانی، ۱۳۷۹: ۵۴).

مقابله مردم‌پایه با ناآرامی

در ادبیات کلاسیک و دانشگاهی، مراحل مدیریت ناآرامی شامل پیش‌بینی، پیشگیری، مقابله، ترمیم و بازسازی است. مرحله مقابله شامل طیفی از اقدامات است که به منظور تأثیرگذاری بر حریف صورت می‌گیرد که از وضعیتی رقیق، شروع و به اشکال جدی‌تر تبدیل می‌شود (جمعی از نویسندگان، ۱۳۸۷: ۱۳۸). مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها، به معنای نقش‌آفرینی مؤثر (حضور معنادار و پرشور) مردم در خاتمه‌بخشی به ناآرامی‌ها است؛ به گونه‌ای که ناآرامی پس از حضور مردم، در عمل خاتمه‌یافته تلقی شود. گفتنی است این مطلب به معنای نفی تلاش‌های سازمان‌های انتظام‌بخش و همراهی و همکاری مردم در این فرایند نیست.

اصول مؤثر در مقابله مردم‌پایه با ناآرامی

اصل، مفهومی است که تمام یا قسمتی از یک نظریه، ایدئولوژی و... بر آن ابتناء یافته باشد؛ به گونه‌ای که اگر اصل نقض گردد و یا از بین برود، موجودیت آن نظریه یا ایدئولوژی با خطر مواجه می‌شود. به عقیده برخی، «وقتی می‌گوییم حکم «الف» یک اصل است، تصورمان از دو حالت خارج نیست. اینکه «الف» یا یک اصل نظری می‌باشد و یا یک اصل عملی است. اگر «الف» یک اصل نظری باشد، باید در فهم پدیده‌ها به کار آید؛ به عبارتی بتوان به کمک آن الگوی مناسبی برای پدیده‌های عینی ساخت. حالت دوم این است که «الف» یک اصل عملی باشد، در آن صورت باید بتوان به کمک «الف» وظایف سیاسی خود را در وضعیت‌های ویژه، تشخیص داد

و کشف کرد» (لاریجانی، ۱۳۶۹: ۲۵). مقابله مردم‌پایه با ناآرامی از جمله مباحث حیاتی نظام سیاسی تلقی می‌گردد. بنابراین، استخراج اصولی سنجیده، بسیار مؤثر است. در ادامه، ضمن معرفی اصول، توضیحاتی در مورد هر یک از آنها ارائه می‌شود.

توجهات و نصرت الهی

نظام اسلامی همواره از بدو پیروزی انقلاب اسلامی تا امروز از توجهات و نصرت الهی، بهره‌مند بوده است، البته به تعبیر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، نصرت الهی، نسبت به حضور مردم، پسینی است: «کمک و نصرت الهی، حتمی است؛ منتها شرط این نصرت، حضور در میدان عمل است» (۸۵/۰۸/۰۲).

از نگاه ایشان، از مهم‌ترین عوامل مؤثر در حضور و مشارکت مردم در خاتمه‌بخشی به ناآرامی‌ها، بدون تردید، توجهات الهی بوده است:

«عوامل مؤثر در حوادث، غالباً متنوع است؛ اغلب این حوادث هم از ذهن انسان خارج است، از محاسبات دور است. تنها چیزی که قابل محاسبه است، اینهاست: «ان تنصر الله ينصرکم»؛ «من کان الله کان الله له»، «ولینصرن الله من ینصره»؛ چون غیبی است و خدای متعال فرموده و «هو اصدق القائلین» است. غیراز این، همه این مطالعات و برنامه‌ریزی‌ها قابل خدشه است، به خاطر اینکه عوامل مؤثر در حوادث از محاسبه خارج است... لذا شما می‌بینید یک چیزهایی را برنامه‌ریزی می‌کنند یا اعلان می‌کنند، بعد تحقق پیدا نمی‌کند؛ نه به خاطر این است که پشیمان شده‌اند، برای این است که می‌بینند نمی‌شود. حوادثی پیش می‌آید که محاسبه نشده است» (۸۵/۰۸/۰۲).

از نظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، در جریان مقابله با ناآرامی سال ۱۳۸۸، مشارکت و نقش آفرینی مردم در پایان دادن به آن، جلوه‌ای از نصرت و امداد الهی بود: «در همین فتنه سال ۸۸، دست قدرت الهی بود؛ مردم بیدار شدند، مردم وارد صحنه شدند و یک حرکت عظیم را خنثی کردند» (۸۹/۱۰/۱۹).

تحول درونی ملت ایران

حرکت اساسی و بنیادین کشورها، در گرو بیداری و تحرک مردم است. مطالعه سیر تاریخ ایران زمین، به خوبی مؤید وقوع تحولی همه‌جانبه و عظیم هم‌زمان با شکل‌گیری و پیروزی انقلاب اسلامی است؛ تحولی که با وقوع دفاع مقدس به اوج شکوفایی خود رسید. این تحول، پاک‌کننده زنگار از قلوب ملت، بستر ساز رجوع مردم به فطرت و عامل توسعه و تعمیق ایمان و عمل صالح و محبت به اهل‌بیت بود و این شیوه فرستادگان خداوند است. به تعبیر رهبر معظم انقلاب، رسولان الهی، حرکت اجتماعی و الهی خویش را از مرحله ایجاد «انقلاب روحی» در افراد شروع می‌کردند (۹۹/۰۳/۱۴).

امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) نیز معتقد هستند که «یکی از برکات این نهضت [اسلامی ما]، قضیه [وقوع] تحول روحی در جامعه ما هست» (امام خمینی، ۱۳۷۸، ج ۸، ۴۲۴)؛ به گونه‌ای که «قبل از انقلاب مهم [سیاسی و ظاهری] که کوبنده بود، یک انقلابی در باطن مردم حاصل شد» (امام خمینی، ۱۳۷۸، ج ۱۹: ۴۷۹).

حاکمیت اسلام سیاسی

اسلام، دینی سیاسی است و علمای شیعه، همواره در سیاست حضور داشته‌اند. انقلاب اسلامی ایران به‌عنوان انقلابی برای خدا و معنویت و ارزش‌ها، نه تنها در اعتقادات اسلامی ریشه داشت، بلکه محرک و هدف خود را در دین جستجو می‌کرد. به تعبیر بنیان‌گذار ج.ا.ایران: «آن کس که خیال کند دین از سیاست جدا است، او ناآگاهی است که نه اسلام را شناخته و نه سیاست را» (امام خمینی، ۱۳۸۵، ج ۱: ۲۳۴).

در این زمینه، مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نیز معتقدند:

«ایمان دینی باید با معرفت همراه باشد؛ معرفت دینی چیست؟ همین مطلبی که مرحوم مدرس فرمود که «دیانت ما عین سیاست ما است، سیاست ما عین دیانت ما است» (۱۳۹۵/۱۰/۱۹).

«در این گفتمان از تعبیرهای اسلامی برای تبیین و توضیح وضعیت سیاسی جامعه استفاده می‌شود و بازگشت به اسلام و تشکیل حکومت اسلامی، تنها راه‌حل بحران‌های جامعه معاصر بشمار می‌آید. هدف نهایی این گفتمان، بازسازی جامعه براساس اصول اسلامی است و در این راه به‌دست آوردن قدرت سیاسی، مقدمه‌ای ضروری تلقی می‌شود» (حسینی‌زاده، ۱۳۸۶: ۱۷).

عوامل مؤثر در مقابله مردم پایه با ناآرامی

دارایی‌های راهبردی

«دارایی، منابع ارزشمندی هستند که افراد، گروه‌ها و دولت‌ها می‌توانند آن را به خدمت بگیرند و این انتظار وجود دارد که این منابع، خالق ارزش و منافع باشند. دارایی‌های راهبردی^۱، دارایی‌های هستند که یک نظام به‌منظور بقا، حفظ توانمندی‌های خود در دستیابی به اهداف و نتایج آینده به آنها نیاز دارد». در ادامه به برخی از دارایی‌های راهبردی ج.ا.ایران اشاره می‌شود:

سرمایه دینی

سرمایه دینی که بیانگر درجه تسلط به فرهنگ دینی خاص و میزان وابستگی به آن است، از مؤلفه‌های مهم در بسیاری از کشورها و از عوامل تعیین‌کننده در برخی دیگر از نظام‌هاست. درخصوص اهمیت این سرمایه می‌توان به این نکته اشاره کرد که از دید بسیاری از محققان، سرمایه اجتماعی به‌مثابه چسب اجتماعی در ایجاد وفاق و همبستگی، نقش آفرین است و این در حالی است که تحقیقات زیادی نشان می‌دهد از جمله مقوم‌های سرمایه اجتماعی، سرمایه دینی است (قاسمی و امیری اسفرجانی، ۱۳۹۰: ۲۱-۴۶). سرمایه دینی، مجموعه ارزش‌ها یا هنجارهایی هستند که دارای اعتبار پیشینی می‌باشند و بازیگر حاضر به هزینه‌کرد برای صیانت از آنهاست؛ برای مثال، توجه به «خون شهدا»، «حکومت اسلامی»، «حضرت امام (رحمت‌الله‌علیه)»، «سیدالشهدا (علیه‌السلام)» و «ولایت فقیه»، در تحمل مشکلات، بیانگر سرمایه دینی جامعه است (افتخاری، ۱۳۸۹: ۳۹ - ۴۵).

گفتنی است در نظرسنجی مؤسسه «Iranpoll» که به سفارش دانشگاه مریلند در سال ۲۰۱۸ میلادی انجام شد، مردم در پاسخ به این پرسش که «آیا لازم است در نظام سیاسی ایران تغییرات بنیادین ایجاد شود»، پاسخ ۴/۹ درصد «کاملاً موافق»، ۱۱/۵ درصد «تا حدی موافق»، ۲۳/۲ «تا حدی مخالف» و ۵۳/۵ درصد «شدیداً مخالف» و ۷ درصد نیز «نمی‌دانم» بود؛ به عبارتی، در مجموع ۷۶/۷ درصد مخالف بودند. ترجمان دیگر این پاسخ‌ها آن است که مردم، نظام اسلامی را دارای توانمندی لازم برای پاسخگویی به نیازهای جامعه می‌دانند.

^۱Strategic Assests

انسجام اجتماعی

مفهوم انسجام اجتماعی، قدمتی طولانی در ادبیات جامعه‌شناسی دارد و اولین بار توسط دورکیم مطرح شد. در جامعه اگر انسجام اجتماعی و هماهنگی وجود نداشته باشد، نیروها و سرمایه‌ها هدر می‌رود. انسجام اجتماعی را از طریق میزان اعتماد افراد جامعه به یکدیگر، میزان کمک و همیاری افراد جامعه به یکدیگر و نیز شدت احساس تعلق افراد به جامعه، مورد محاسبه قرار دادند (Chan & To, 2003). در ج.ا.ایران، سیل بیکران کمک‌های مردمی در خلال حوادث طبیعی برای امداد به مردم سیل و زلزله‌زده و یا مشارکت باشکوه مردم در رزمایش کمک مؤمنانه، تجلی بارز سطح بسیار بالای انسجام اجتماعی در کشور است.

سرمایه اجتماعی

سرمایه اجتماعی، به تعبیری، آن نوع روابط اجتماعی است که مبتنی بر اعتماد و روابط متقابل باشد. بدون شک، شالوده و اساس تولید و بازتولید سرمایه اجتماعی، کارآمدی دولت است؛ به بیان دیگر، مردم، پشتیبان دولت خدمتگزار، موفق و کارآمد خواهند بود و به سرزمینشان بر مبنای مؤلفه‌های انسجام‌بخش، دل‌بستگی خواهند داشت، کارآمدی دولت، موجب برقراری حکومت قانون و بستر ساز نقش‌آفرینی مردم و گروه‌های اجتماعی است و نگاه دولت کارآمد به تمامی افراد کشور به عنوان یک هم‌وطن دارای حق، باعث نشاط و رضایت ملی خواهد بود. سرمایه اجتماعی در اسلام نیز مورد توجه و تأکید بوده است. خداوند در آیه شریفه ۱۰۴ سوره مبارکه آل عمران، مسلمانان را به تشکیل گروه‌هایی برای گسترش کارهای خیر، امر به معروف و نهی از منکر و در آیه شریفه ۲ سوره مبارکه مائده، مسلمانان به تعاون و مشارکت گروهی در کارهای خوب و مفید و براساس تقوا دعوت می‌شوند. در این رابطه، می‌توان به قواعد فقهی مانند «قاعده سوق المسلمین»، «قاعده اصالة الصحه» و «قاعده ید» نیز اشاره نمود. همان‌گونه که بیان شد، اعتماد و هماهنگی بین مردم و نظام سیاسی، تولیدکننده سرمایه و انسجام ملی خواهد بود. مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در مورد اعتماد مردم به نظام اسلامی بیان داشته‌اند: «کمتر کشوری در دنیا وجود دارد که اعتمادی را که مردم ایران نسبت به نظام جمهوری اسلامی دارند، نسبت به نظام حکومتی خود داشته باشند. دلیل

این اعتماد... مردم به نظام... یک دلیل، همین انتخابات دو سال قبل (۱۳۸۸) است که بیش از هشتاد درصد از مردمی که حق رأی داشتند و قادر به رأی دادن بودند، در انتخابات شرکت کردند (۱۳۹۰/۰۵/۱۶).

تسهیل‌کنندگان

برای خیزش علیه ناآرامی هرچند وجود دارایی‌های راهبردی در جامعه لازم است، ولی وجود شرایطی دیگر نیز ضروری است؛ در واقع، انرژی دارایی‌ها، با تسهیلگران به‌عنوان مولد، یک گام به تبدیل شدن به حرکت نزدیک‌تر می‌شود. تسهیلگر، موانع موجود را مرتفع و بستر لازم را مهیا می‌سازد.

بصیرت‌افزایی و روشنگری مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

در جمهوری اسلامی ایران، مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) با توجه به در اختیار داشتن فرماندهی کل قوا، داشتن شناخت عمیق از جامعه و نظام اسلامی و شرایط منطقه‌ای و بین‌المللی، در عرصه‌های گوناگون به‌خصوص امور دفاعی و امنیتی، دارای نظام فکری مشخصی هستند و نگاه بصیرت‌آمیز و دوراندیشانه معظم‌له، همواره در مقاطع گوناگون، ترسیم‌گر راه‌های درست در فرازونشیب‌های انقلاب بوده است.

تاریخ	بیانات	کدبندی
۹۴/۱۰/۱۹	هر روز هم یک ابتکاری درست می‌کنند؛ این کارهایی که در سال ۸۸ کردند، از ابتکارات جدید بود که ابتکار آمریکایی‌ها بود. البته در چند جای دیگر تجربه کرده بودند، مخصوص ما نبود؛ در چند کشور دیگر این را تجربه کرده بودند، بعد آمدند همین تجربه را در کشور ما پیاده کنند که آن‌جور تودهنی خوردند. این ابتکار این بود که به بهانه انتخابات، در یک کشوری که حالا در آن انتخابات هست و فرض کنیم یک دولتی سر کار است که موردقبول آمریکا نیست و منافع آمریکا را آن‌چنان که آنها دلشان می‌خواهد تأمین نمی‌کند، انتخاباتی کرده‌اند و این دولت رأی آورده است؛ بعد بیایند آن اقلیتی را که رأی نیاورده است بکشاند داخل میدان، بیاورند در خیابان.	بهانه ایجاد ناآرامی؛ انتخابات
۷۸/۰۵/۰۸	اینها تصمیم دارند هر جناحی را علیه جناح دیگر تحریک کنند؛ برای هر جناحی از جناح‌های داخلی کشور، این‌طور وانمود کنند که دشمن واقعی شما بیرون این مرزها نیست؛ دشمن واقعی شما همین جاست و آن‌هم آن جناح مقابل شماست! آتش منازعات جناحی را داغ و برافروخته کردند.	ابزار ایجاد ناآرامی؛ تحریک جناح‌ها
۹۵/۱۰/۱۹	یکی از برنامه‌های اینها [دشمن] که تصریح می‌کنند، آموزش و تسلیح افراد بومی انتخاب شده است؛ یعنی [می‌گویند] ما در این کشورها، از جمله در ایران، افرادی از خود ایران را انتخاب می‌کنیم، با اینها ارتباط برقرار می‌کنیم، اینها را آموزش می‌دهیم، تجهیزشان می‌کنیم - امروز هم تجهیز کردن آسان است، اینترنت هست و فضای مجازی هست و ارتباطات گوناگون هست - تا به جان کشور بیفتند، به جان نظام اسلامی بیفتند، به جان ملت بیفتند؛ اینها حرف‌هایی است که اینها دارند می‌گویند؛ خوب این شد دشمن.	ابزار ناآرامی؛ فضای مجازی

۹۴/۰۱/۰۱	دشمنان ما این را صریحاً می‌گویند که می‌خواهیم فشار اقتصادی بیاوریم تا وضعیت مردم سخت بشود و مردم وادار به اعتراض بشوند در مقابل دولت و در مقابل نظام اسلامی.	ابزار ایجاد ناآرامی؛ فشار اقتصادی
۹۲/۰۲/۱۶	دشمن تلاش می‌کند زحمت مردم را باطل کند - همچنان که در سال ۸۸ کردند - این هم یکی از کارهای دشمنان بود؛ کسانی را وادار کردند که برخلاف قانون، توقعاتی بکنند و براساس آن توقعات، سعی کنند مردم را در مقابل نظام قرار دهند.	هدف ناآرامی؛ قرار دادن مردم در برابر نظام
۷۹/۰۱/۰۶	از همه اینها بالاتر، ناامنی اجتماعی است که درحقیقت ناامنی ملی، بیشتر متوجه به این نمونه است. محیط‌های کار را ناامن کنند؛ محیط‌های علمی را ناامن کنند؛ محیط‌های دانشجویی را ناامن کنند. اینکه من قبلاً هم اشاره کردم یک مقام آمریکایی در یک ماه قبل از این، خبر داد که در ایران ناامنی وجود خواهد داشت، این ناامنی است. اینها برنامه‌هایی دارند. بایستی، هم آحاد مردم هوشیار باشند، هم کسانی که بیشتر آماج توطئه‌های اینها هستند. از اول انقلاب تاکنون، بارها دشمن تلاش کرده است تا محیط‌های کار را دچار تشنج کند و با ایجاد اعتصاب، نیروی کار را از فعالیت سازنده در کشور بازدارد. تا امروز نتوانسته است؛ اما دارند طراحی می‌کنند.	هشدار در خصوص وقوع ناآرامی

جدول شماره ۱: بیانات روشنگرانه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در خصوص ناآرامی

جدا از بیانات بصیرت‌آمیز، سیره عملی و رفتاری معظم‌له نیز در مقاطع گوناگونی، در مدیریت ناآرامی‌ها و تنویر افکار عمومی، بسیار راهگشا و اثربخش بوده است؛ برای نمونه، در جریان ناآرامی‌های سال ۱۳۸۸، مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) با عدم تشکیل کمیته ویژه و عدم عزل و نصب مسئولان کشور، اعتماد خود را به مسئولان و کارآمدی آنان و دستگاه‌های تحت امرشان نشان دادند و خوشبختانه آنان نیز به حسن اعتماد رهبری پاسخ مناسبی دادند. این موضوع از آنجا اهمیت داشت که یکی از راهبردهای عاملان و مسببان این ناآرامی، ناکارآمد نشان دادن نظام و مسئولان آن بود. عزل و نصب‌ها هم می‌توانست از بی‌ثباتی و خارج شدن کنترل کشور از دست نظام حکایت کند و دشمنان خارجی را در اعمال فشار جرئت داده و امیدوار نماید. رهبری حتی عضویت عناصر فتنه در نهادهای حساس نظام نظیر مجمع تشخیص مصلحت، شورای عالی انقلاب فرهنگی و... را لغو نکردند، درحالی‌که اخراج این افراد از این نهادها می‌توانست به داعیه نبود آزادی انتقاد در ایران که پروژه مشترک غرب و فتنه‌گران بود، کمک کند.

فشار محیطی مناسب

منظور از فشار محیطی مناسب، سیاست‌ها، برنامه‌ها، اقدامات، موضع‌گیری‌ها و... مستقیم و غیرمستقیم دشمنان و معاندان است.

طرح شعارها و مطالباتی نامنتطبق با شرایط جامعه و حمایت از آنها

۱. طرح ایران سکولار

پیگیری این طرح قدمتی به اندازه انقلاب اسلامی دارد. حلقه کیان از جمله کانون‌هایی بود که مروج این ایده و طرح بود. هم‌زمان با حلقه کیان در بخش‌های دیگر، حلقه‌های انحراف دیگری مانند حلقه ملی - مذهبی به وجود آمد. نقطه تقاطع اینها، سکولاریزه کردن نظام جمهوری اسلامی بود. شعار عرفی بودن حکومت و قدسی نبودن ساحت اداره جامعه و تاریخی بودن (عصری بودن) مفاهیم دینی، وجه مشترک همه تبلیغات و راهبردهای سیاسی آنها بود که هر کدام تحت عناوین و روش خاصی ارائه می‌گردید (زارعی، ۹۲). در خلال دهه‌های بعد نیز گروه‌های معاند خارج‌نشین مانند منافقان و سلطنت‌طلبان، در پی ایجاد حکومتی سکولار در ایران، تلاش‌هایی را انجام دادند. حکومتی که با مبانی دینی، فرهنگی و اجتماعی ج.ا. ایران ناسازگار است. در جریان ناآرامی سال ۱۳۷۸ کوی دانشگاه، مخالفت و انکار ولایت‌فقیه، مخالفت با ارزش‌ها و گزاره‌های دینی، اعتقاد به انسان‌گرایی و لیبرالیسم در عرصه‌های فرهنگی و سیاسی از مبادی اصلی نظام اندیشه سران این گروه‌های معاند نظام بود. گفتنی است، مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نیز با نگاه بصیرت‌آمیز خود، بر این برنامه و نقشه دشمن آگاهی کامل داشت، بیانات ذیل گویای این واقعیت است: «در همین فتنه ۸۸ دست قدرت الهی بود؛ مردم بیدار شدند، مردم وارد صحنه شدند و یک حرکت عظیم را خنثی کردند... به گمان آنها [دشمنان] بساط جمهوری اسلامی بنا بود جمع شود؛ نه فقط حقیقت دین، حتی شعارهای دینی هم باقی نماند» (۸۹/۱۰/۱۹).

«پیگیری این قبیل طرح‌ها ناشی از نداشتن شناختی درست از مؤلفه‌های هویت‌بخش ایرانیان است، چراکه به اعتقاد بسیاری از محققان، اسلام، مذهب شیعه و وقایعی مانند کربلا، در شکل‌گیری هویت ملت ایران، نقش تعیین‌کننده‌ای داشته‌اند» (Stanley, October 2006).

۲. طرح اختلاف قومی و تجزیه ایران

از زمان پیروزی انقلاب اسلامی، قدرت‌های بزرگ، به‌ویژه ایالات‌متحده تلاش‌های فراوانی را جهت سرنگونی نظام اسلامی انجام داده‌اند. این تلاش‌ها شامل طیفی از سیاست‌های نرم‌افزارانه نظیر تحریم‌های اقتصادی، تهاجم فرهنگی تا اقدام و راهبردهای سخت‌افزارانه نظیر تحمیل جنگی

هشت‌ساله بوده است، ولی با عنایت خداوند، رهبری هوشمندانه امامین انقلاب، حمایت همه‌جانبه مردم از نظام و استفاده مناسب از شرایط و امکانات، دشمنان در رسیدن به اهدافشان ناکام مانده‌اند. روندهای موجود حاکی از آن است که در شرایط کنونی، دشمن زخم‌خورده در راستای رسیدن به اهدافش، سیاست‌های گوناگونی را تدارک دیده است که از جمله آنها ایجاد شکاف بین مذاهب و قومیت‌های ایرانی است؛ حربه‌ای که از نگاه نافذ و دوراندیشانه رهبر معظم انقلاب، مغفول نبوده است: «یکی از نقاطی که دشمنان ما بر روی آن به‌طور کامل تکیه می‌کنند، برافروختن اختلافات مذهبی است؛ شیعه و سنی» (۹۱/۰۳/۲۹).

مؤسسه آمریکن اینترپرایز در تاریخ ۲۷ اکتبر سال ۲۰۰۵ میلادی، کنفرانسی را برگزار نمود. محور اصلی و عنوان این جلسه، «ایران ناشناخته: مورد دیگری برای فدرالیسم» بود. به عقیده سخنرانان، ایران نسبت به عراق یا افغانستان از زمینه مناسب‌تری برای فدرالیسم برخوردار است (The Unknown Iran, 2008).

«براندا شافر» از مستشاران سازمان سیا و رئیس مرکز مطالعات خزر در دانشگاه هاروارد، در کتاب «مرزها و برادری» بر لزوم بهره‌گیری آمریکا از آذری‌های کشور برای تغییر نظام در ایران تأکید کرده است (Shaffer, 2002). «مایکل روبین» از جمله این افراد است که پیش‌بینی نموده خوزستان و بلوچستان ایران تهدیدی برای ثبات جمهوری اسلامی هستند (Rubin, 2005)، وی و همفکرانش، خوزستان را پاشنه آشیل ایران می‌دانند، این در حالی است که بررسی کارشناسان نیز مؤید این مطلب است که در گذشته تاریخی ایران، گروه‌های زبانی - مذهبی، نقش مهمی در رستاق‌های سیاسی، ارتقای میراث فرهنگی و دفاع از ایران در برابر تهدیدات خارجی داشته‌اند (احمدی، ۱۳۸۰: ۵۸۲). این تحلیل‌ها مبنای محاسباتی نادرستی دارند که ناشی از نداشتن شناخت صحیح از واقعیت‌های ایران اسلامی است. بدون شک، یکپارچگی تمامی قومیت‌ها و دل‌بستگی آنها به نظام سیاسی که برآیند آن، انسجام ملی است، فرصتی بی‌بدیل و عامل قدرتی تعیین‌کننده بشمار می‌آید؛ واقعیتی که رهبر معظم انقلاب نیز به آن تأکید داشته‌اند: «این را همه بدانند، نظام اسلامی، تنوع اقوام را در کشور بزرگ و سرافرازمان یک فرصت می‌داند» (۱۳۸۸/۰۲/۲۲).

۳. طرح ایجاد نظامی وابسته و کاریکاتوری از انقلاب اسلامی

از دیگر برنامه‌ها و طرح‌های دشمن، استحاله نظام اسلامی و تبدیل آن به نظامی وابسته است که تنها شکل و پوسته‌ای از نظام مبتنی بر اسلام ناب و واقعی را داشته باشد: «در همین فتنه سال ۸۸... طراحی این بود که... با خیال خودشان - من یک وقتی گفتم - کاریکاتور انقلاب اسلامی را درست کنند؛ مثل سایه‌هایی که حرکت یک قهرمان را تقلید می‌کنند، ادای قهرمان‌ها را، ادای انقلاب را دریاورند؛ برنامه‌شان این بود» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۹/۱۰/۸۹).

این در حالی است که ایرانی‌ها همواره نسبت به ماهیت روابط و تعامل خود حساس بوده و هستند. این حساسیت به اندازه‌ای است که در اصل ۱۵۳ قانون اساسی نیز تبلور یافته است: «هرگونه قرارداد که موجب سلطه بیگانه بر منابع طبیعی و اقتصادی، فرهنگ، ارتش و دیگر شئون کشور گردد، ممنوع است». پی‌یر لوتی نیز در این رابطه اذعان دارد که ایرانیان نسبت به استقلال خود حساس هستند (لوتی، ۱۳۷۲).

۴. براندازی

از دیگر طرح‌های دشمنان، براندازی است که در قالب و اشکال گوناگونی مانند ناآرامی‌ها، انقلاب رنگی، بحران‌سازی، براندازی و... در طی چهل سال اخیر مورد پیگیری قرار گرفته است. معاندان، راهبردهایی را برای نیل به این هدف، پیشنهاد نموده‌اند که از جمله آنها می‌توان به «کریم سجادیپور» با ایده فروپاشی آرام (Inskip, 2015)، «هاله اسفندیاری» با ایده شکاف میان نخبگان سیاسی (Inskip, 2015)، «الکس دیپ» با ایده نفوذ سیاسی و اقتصادی (Inskip, 2015)، «مهدی خلجی» با ایده تضعیف نهادهای انقلابی (Khalaji, 2017) و «راز زیمت» با ایده گفت‌وگومان‌زدایی انقلابی (Zimmt, 2017) اشاره کرد.

ایده فروپاشی رژیم از آخرین این حربه‌ها است. به عقیده طراحان این مفهوم، راهبرد درست علیه ایران، تغییر رژیم نیست، بلکه فروپاشی رژیم است. این امر مستلزم ایجاد یک نظام فشار گسترده و مداوم، فراتر از تحریم‌های اقتصادی است (Hashemi, 2019). «کاخ سفید باید از شرایط اخیر استفاده کند و سیاست راهبردی «سقوط رژیم» را اتخاذ و با جلوگیری از مذاکرات در مورد برنامه هسته‌ای ایران و پذیرش سیاست «فشار جامع و حداکثری» آن را دنبال کند. این سیاست شامل مؤلفه‌های اقتصادی، نظامی، دیپلماتیک و رسانه‌ای می‌شود» (Makovsky, 2020)، این در حالی است که مردم ایران در برابر

تهدید، منسجم‌تر می‌شوند، از سوی دیگر، تجربه چهار دهه اخیر نشان می‌دهد که در توطئه‌های براندازانه، مردم از جمله حامیان نظام بوده‌اند و ناکامی تمامی این تلاش‌ها، مؤید این واقعیت است.

مداخله بیگانگان در ناآرامی‌ها و حمایت از آشوبگران

بدون تردید، از جمله واقعیت‌ها، دخالت دولت‌های استکباری در ناآرامی‌ها و حمایت از آشوبگران است؛ واقعیتی که مطلوب ملت ایران نبوده و موجب اثرگذاری منفی بوده است. برای مثال، در جریان نظرسنجی یک مؤسسه کانادایی از مردم ایران (به سفارش دانشگاه مریلند)، در برابر این پرسش که «همان‌طور که احتمالاً می‌دانید بعضی از مقام‌های آمریکا از جمله رئیس‌جمهور ترامپ حمایت خودشان را از معترضان اعلام کرده‌اند. فکر می‌کنید این نوع حمایت از معترضان، به پیشبرد مطالبات معترضان کمک کرد، به آن لطمه زد یا اثری روی آن نداشت؟»، پاسخ‌های اخذشده نشان می‌دهد ۹/۲ درصد معتقد بودند که «کمک نکرد»، ۳۹/۲ درصد گفتند که «لطمه زد»، ۴۸ درصد اظهار کردند «اثر نداشت» و پاسخ ۳/۶ درصد، «نمی‌دانم یا بی‌پاسخ» بود.

بر اساس یافته‌های یک نظرسنجی که مرکز افکارسنجی دانشجویان ایران (ایسپا) با نمونه ۴۵۰۰ نفری در ایام اعتراضات (۱۵ تا ۲۵ دی‌ماه سال ۹۶) درباره اعتراضات دی‌ماه در ایران انجام داده است، ۶۶/۴ درصد پاسخگویان درباره موضع‌گیری ریاست جمهوری آمریکا نسبت به اعتراضات دی‌ماه معتقدند که اعتراضات موضوع داخلی ایران است و به سایر کشورها ارتباطی ندارد. یافته‌های این نظرسنجی نیز مؤید ادعای مطرح شده است. در ادامه به مداخله آمریکا و حمایت آنها از آشوبگران در سال ۱۳۹۸ اشاره می‌شود. آمریکا به‌عنوان دشمن اصلی ج.ا.ایران، در این ناآرامی نقش آفرین بود؛ واقعیتی که مورد اذعان مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نیز بود:

«چند روز قبل از قضایای آبان ماه - این قضایای مربوط به بنزین و مانند این حرف‌ها - در یک کشور اروپایی، یک کشور کوچک، اما واقعاً شریک و خبیث در اروپا، یک عنصر آمریکایی با یک تعداد ایرانی مزدور و وطن‌فروش، جمع شدند دورهم علیه جمهوری اسلامی بنا کردند، برنامه‌ریزی کردن و نقشه درست کردن؛ نقشه هم همان چیزی بود که ما چند روز بعدش در قضایای بنزین دیدیم» (۹۸/۱۰/۱۹).

ارسال پیام‌هایی مبنی بر حمایت از آشوبگران، اظهارنظرهای مداخله‌جویانه، حمایت‌های مادی،

سازمان دهی و تجهیز نیروهای آموزش‌دیده خرابکار و... از جمله اقداماتی بود که واشنگتن همیشه در دستور کار خود داشته و به انجام آنها مبادرت ورزیده است؛ برای مثال، «دنیل مک‌آدامز»^۱ اذعان نمود آشوب‌ها در ایران از الگویی پیروی می‌کند که پیش‌تر در هنگ‌کنگ و اوکراین هم پیاده شده است. به گفته وی، ناآرامی‌ها و آشوب‌های آبان ۹۸ در ایران فقط اعتراضاتی ناشی از افزایش قیمت سوخت نیست، بلکه آشوب‌هایی است که از الگوهای آشنای آژانس مرکزی اطلاعات آمریکا (سیا) پیروی می‌کند (McAdams, 2019).

حمایت اپوزیسیون خارج‌نشین از مخالفان

حمایت معاندان نظام ج.ا.ایران از گروه‌های مخالف، واقعیتی انکارناپذیر است؛ برای مثال، در ناآرامی‌های سال ۱۳۹۸، منافقین و سلطنت‌طلب‌ها از بازیگرانی بودند که تمام تلاش خود را در جهت تشدید ناآرامی‌ها معطوف داشتند. در این رابطه، وزیر کشور اظهار داشت: در این آشوب‌ها، منافقین، سلطنت‌طلب‌ها و وهابیان نقش داشتند (آمار وزیر کشور از خسارت آشوبگران، ۷ آذر ۱۳۹۸)؛ واقعیتی که مورد اذعان مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نیز قرار دارد: «شما ملاحظه کنید که در این دو روز، تقریباً، یعنی دو شب و یک روزی که از این قضایا گذشته، همه مراکز شرارت دنیا علیه ما، این کارها را تشویق کردند؛ از خانواده منحوس خبیث خاندان پهلوی تا مجموعه خبیث و جنایت‌کار منافقین، اینها دارند مرتباً در فضای مجازی و در جاهای دیگر تشویق می‌کنند، ترغیب می‌کنند که این شرارت‌ها انجام بگیرد» (بیانات مقام معظم رهبری، ۹۸/۰۸/۲۶).

وجود گروه‌های مخالف بدون پایگاه اجتماعی، رهبر و ایده

گروه‌های معاند نظام سیاسی، فاقد پایگاه اجتماعی، رهبر و ایده نظام‌ساز هستند. منافقان از جمله این گروه‌های معاندی هستند که توصیف هرچند ناقص محققان غربی که در ذیل به دیدگاه آنها اشاره می‌شود، بیان‌کننده جایگاه این گروهک است: «سازمان مجاهدین به نحو چشمگیری در داخل ایران نامحبوب است، چراکه در جریان جنگ عراق و ایران، آنها در کنار صدام حسین با ایران جنگیدند» (Schramm and Tabatabai, 2017).

¹ Mc Adams

در این رابطه، دیدگاه خدابنده نیز حائز اهمیت است:

«سازمان مجاهدین خلق (منافقان) همواره مانند یک انگل، سرنوشت خود را به هر طرفی که تصور می‌کرد طرف پیروز باشد، گره زده است... آنان (منافقین) (در مقطعی) اتحاد با صدام حسین علیه ایران در خلال جنگ ایران - عراق (جنگ تحمیلی) (را برگزیدند). این حرکت مجاهدین خلق (منافقان)، آن‌چنان خیانت‌بار بود که هیچ ایرانی تا ابد آن را فراموش نخواهد کرد» (Khodabandeh, 2017).

نداشتن ایده‌ای بدیل برای نظام جایگزین، حمایت نکردن مردم از فراخوان‌های آنها، دلیل و نشانه خوبی در این زمینه هستند. به گفته سردار رحیمی، فرمانده انتظامی تهران بزرگ، در ۹ ماهه اول سال ۱۳۹۷، گروه‌ها و سازمان‌های معاند و ضدانقلاب، بیش از ۱۰۰۰ فراخوان اعلام نمودند که اکثریت آنها پاسخی از سوی ملت دریافت نکردند. در سال ۱۳۹۸ نیز بزرگ‌ترین فراخوان گروه‌های ضدانقلاب در ۵ دی‌ماه (به مناسبت چهل‌م‌جان‌باختگان حوادث آبان ۹۸) بدون پاسخ ماند.

توهین و تحقیر ملت ایران از سوی دشمن

ترامپ روز ۱۳ اکتبر ۲۰۱۷ (۲۱ مهر ۹۶)، پیش از آغاز سخنرانی‌اش درخصوص برجام و چند ماهی پیش از وقوع ناآرامی‌های دی‌ماه ۱۳۹۶، در جمع عده‌ای از سیاستمداران محافظه‌کار آمریکایی، وعده یک نطق طوفانی علیه ایران را داد و با وقاحت تمام، ملت ایران را «تروریست» خطاب کرد. او همچنین در همان سخنرانی از لفظ «شیطان» نیز در مورد ایرانی‌ها استفاده کرد (توهین‌های بی‌شرمانه تروریست‌های آمریکایی به مردم ایران، ۹۸/۰۳/۰۵). رئیس رژیم آمریکا در ۳۰ آبان سال ۱۳۹۷ نیز طی سخنانی گفته بود: «اگر شما نگاهی به ایران داشته باشید و اگر به آنچه آنها انجام می‌دهند نگاه کنید، متوجه می‌شوید که آنها در حال حاضر یک ملت تروریست هستند».

فرهنگ امنیتی

منظور از فرهنگ امنیتی، فرهنگی است که تعیین‌کننده چگونگی نگاه و رویکرد مردم به امنیت است. فرهنگ امنیتی، برآیندی از جامعه‌شناسی و روانشناسی اجتماعی هر ملتی بوده و ترکیبی از ایده‌ها،

روایت‌ها، ذهنیت‌ها و باورها است. به نظر برخی، فرهنگ امنیتی، نوعی ماتریس اجتماعی است که الگوی مفروضات اساسی، ارزش‌ها، هنجارها، قواعد، نمادها و اعتقادات اثرگذار بر درک چالش‌ها، فرصت‌ها، تهدیدها و نحوه احساس امنیت را دربرمی‌گیرد (Piwowarski, 2017: 20-21). تجلی فرهنگ امنیتی مردم ایران اسلامی را می‌توان در رفتارهای ذیل مشاهده و درک کرد.

جدایی از آشوبگران و خشونت‌طلبان

بدون تردید، از عناصر کلیدی هر ناآرامی، مردم هستند. در مواقعی، برخی از گروه‌های مردمی نسبت به مشکلات معیشتی و گرانی‌ها، اعتراضاتی داشته‌اند، ولی به تدریج با تغییر مسیر شعارهای معترضان و گرایش از بیان خواسته به ایجاد آشوب‌های خشونت‌طلبانه، مردم خود را از ساختارشکنان و اغتشاشگران جدا کردند؛ واقعیتی که مورد تأکید مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) است: «کاری که مردم در اینجا کردند، این است: اول خب یک عده‌ای آمدند؛ البته عده‌ی زیادی هم نبودند، لکن به مجرد اینکه دیدند که اینها هدف‌هایشان چیست و شعارهایشان معلوم شد، مردم صفا را جدا کردند؛ همان‌هایی که روز پنجشنبه و روز جمعه در اجتماعات مطالبه «نه به گرانی» و امثال اینها شرکت کرده بودند، همان‌ها در روز نهم دی آمدند در تظاهرات عظیم مردم شرکت کردند و علیه آنها شعار دادند؛ علیه آمریکا، علیه منافق شعار دادند. مردم صفشان را جدا کردند» (بیانات مقام معظم رهبری، ۹۶/۱۰/۱۹).

حمایت از آرامش و ثبات

دوری از جنگ‌طلبی، ارزشی است که بیانگر توجه یک ملت به تعامل، گفت‌وگو و حل مسالمت‌آمیز اختلاف‌ها است. بررسی تاریخ چند سده اخیر ایران، نشان‌دهنده این واقعیت است که ایران، کشوری است که ضمن احترام به تمامیت ارضی کشورها و حقوق بین‌الملل، همواره بر دوری از خشونت و توسل به زور، تأکید کرده است؛ این حقیقتی است که از سوی برخی صاحب‌نظران مورد توجه قرار گرفته است. به نظر آنها تاریخ معاصر ایران بیانگر عدم تمایل ایران به جنگ‌طلبی است، چراکه در قرون اخیر، به هیچ کشوری تهاجم ننموده است (Friedman & Skancke, 2010: Chap 2). مقام معظم رهبری

مدّظله‌العالی) نیز در این خصوص فرموده‌اند: «این را بدانند که امنیت برای این کشور خیلی مهم است، مردم به امنیت اهمیت می‌دهند، این حقیر هم به تبع مردم، به امنیت این کشور اهمیت می‌دهم؛ در انتخابات باید امنیت به صورت کامل محفوظ بماند و هرکسی که از این راه تخطی بکند، قطعاً بدانند سلیلی خواهد خورد» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۶/۰۲/۲۰).

بر اساس یافته‌های یک نظرسنجی که مرکز افکارسنجی دانشجویان ایران (ایسپا) با نمونه ۴۵۰۰ نفری در ایام اعتراضات (۱۵ تا ۲۵ دی‌ماه) درباره اعتراضات دی‌ماه در ایران انجام داده است، از کسانی که از شرایط کشور ناراضی بوده‌اند، ۴۸ درصد گفته‌اند که در هیچ شرایطی در تجمعات اعتراضی شرکت نمی‌کنند و ۴۱ درصد گفته‌اند که در صورت مسالمت‌آمیز و قانونی برگزار شدن اعتراضات در تجمعات مشارکت می‌کنند یافته‌های این نظرسنجی نیز مؤید ادعای مطرح شده است، همچنین از ۴۸ درصدی که گفته‌اند به هیچ وجه در تجمعات شرکت نمی‌کنند، پرسیده شد که چرا در تجمعات شرکت نمی‌کنند؛ ۲۶ درصد، ترس از هرج و مرج و ناامنی را مطرح کرده‌اند. (نظرسنجی در ایران، ۹۶/۱۱/۱۸)

پذیرش برخورد عادلانه و قانون‌مدار نیروهای انتظام‌بخش

رفتار بسیاری از ملت‌ها مانند بیشتر افراد، ربط استواری به نوع رفتار طرف مقابل دارد؛ به عبارتی، کنش و واکنش مردم، متناسب با درک و دریافت آنها از رفتار دولت و نیروهای انتظام‌بخش است. اگر این فهم در مردم شکل بگیرد که رفتار نیروهای انتظام‌بخش مبتنی بر عدالت، نوع دوستی، انجام وظیفه، قانون‌مداری و ... باشد، بدیهی است که همراهی مردم با دولت مطلوب خواهد بود. ملت ایران نیز در مواقع ناآرامی با علم به این واقعیت که رفتار پلیس و سایر عوامل امنیتی (در بیشتر مواقع) مبتنی بر کاربست حداقل خشونت، آن هم به عنوان آخرین گزینه است، حمایت از نظام را در دستور کار خود قرار داده‌اند. گفتنی است، در مکتب امنیتی اسلام، بیش از زور، رضایت و تلاش برای تحقق امنیت، ملاک عمل است.

حمایت از فراخوان‌های ملی

مردم کشورها متناسب با ویژگی‌های فرهنگ امنیتی خود در برابر شرایط خاص، واکنش‌های

ویژه‌های نشان می‌دهند. از جمله عوامل اثرگذار بر این واکنش‌ها، مرجع دعوت‌کننده مردم است. هرچند برخی ملت‌ها، کنش رفتاری مناسبی به فراخوان‌های جناحی و حزبی نشان می‌دهند، ولی تجربه نشان داده است که ملت ایران در قبال فراخوان‌های ملی، احساس بهتری داشته و پاسخ‌های مناسبی به آنها نشان داده‌اند. حماسه ۹ دی ماه سال ۱۳۸۸ یا ۲۳ تیر ماه سال ۱۳۷۸ یا حضور و مشارکت مردم در تجمعات سیاسی مانند ۲۲ بهمن که معمولاً با توهین و تحریک آمریکایی‌ها هم‌زمان بوده، گوشه‌ای از تجلی این ویژگی فرهنگ - امنیتی ایرانیان است. این مطلب را مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نیز مورد تأکید و تأیید قرار داده‌اند: «راهپیمایی‌های ۲۲ بهمن و راهپیمایی روز قدس... مربوط به نظام است؛ مربوط به هیچ دولتی، مربوط به هیچ جریان خاصی نیست؛ مال نظام است... این نشان‌دهنده علاقه‌مندی و دل‌بستگی مردم به نظام است. اعتماد به نظام، از این بهتر و روشن‌تر نمی‌شود. علاوه بر این، در موارد خاص، مثل نهم دی ماه سال ۸۸، به مجرد اینکه مردم احساس کردند حرکتی که شروع شده است، متوجه به نظام است، متوجه به انقلاب است، متوجه به شخص خاص و دولت خاصی نیست، آن حرکت عظیم را از خود نشان دادند. این جور نبود که فقط جوان‌های پرشور به میدان بیایند؛ همه آمدند. حادثه نهم دی یک حادثه عجیبی است؛ به خاطر دل‌بستگی مردم به نظام بود. اینها نشان‌دهنده اعتماد مردم است» (۱۳۹۰/۰۵/۱۶).

علاقه‌مند به حماسه‌سازی

از دیگر ویژگی‌های فرهنگ امنیتی ایرانیان، تمایل به حماسه‌آفرینی است. حماسه‌ها در بستری از واقعیت‌های اجتماعی شکل می‌گیرند. حماسه‌ها از یک‌سو، شورآفرین هستند؛ در هر حماسه‌ای، رویدادهای غیرطبیعی و بیرون از نظام عادت دیده می‌شود، از سوی دیگر با بهره‌گیری از تعبیر استاد مطهری مبنی بر وجود حماسه‌های مقدس (مطهری، ۱۳۶۸: ۱۳۹) می‌توان عقلانیت نهفته در حماسه‌ها را تأیید نمود. در مجموع، می‌توان گفت حماسه، ترکیبی از شور و شعور است. واقعیت آن است که ملت ایران در طی تاریخ، خالق حماسه‌هایی ماندگار بوده‌اند و این روند در تاریخ معاصر کشور نیز تداوم داشته است. ایستادگی و مقاومت در برابر ائتلاف جهانی در خلال تهاجم رژیم بعثی، تجلی بارز رفتار حماسی

ایران زمین است. اگر وجود «قهرمانان» و «حوادث خارق‌عادت» دو جزء اصلی هر حماسه باشند، در این دوران نیز «سرداران شهید» و «عملیات‌های محیرالعقول» ادله‌ای برای حماسه بودن این دوران بشمار می‌آید. بی‌شک، قهرمانان پهلوان صفت دفاع مقدس هشت‌ساله، جلوه‌ای امروزی از شخصیت‌های شاهنامه بودند. تحلیل گفتمان مقطع منتهی به «۹ دی» نیز به‌روشنی گویای حماسی بودن این رخداد است. رفتار آگاهانه یا ناآگاهانهٔ برخی از گروه‌های سیاسی داخلی در تشخیص ندادن راه درست، درهم‌آمیختگی حق و باطل و بروز شرایط فتنه، فشارهای گسترده و سنگین گروهک‌های معاند، بازیگران خارجی و شبکه‌های اجتماعی و... تنها بخشی از عوامل تأثیرگذار آن دوره بودند. در چنین بستری که برآوردها حاکی از گسست بین مردم و نظام داشتند، ملت ایران، حماسه‌ای تاریخی خلق کردند که تجلی بارز امتزاج عقل و احساس بود.

تنفر از تحقیر و توهین

«تحقیر از جمله مسائلی است که گاهی در مناسبات کشورها رخ می‌دهد. بسیاری از صاحب‌نظران معتقدند که شخصیت و فرهنگ ایرانی تحت تأثیر ۳۰۰۰ سال تمدن خود با احساس‌های برتری فرهنگی آمیخته شده است» (Lantis: 2009). «این ویژگی تاریخی، نشان از اعتمادبه‌نفس و غرور ملی ایرانیان دارد. یافته‌های برخی محققان دیگر نیز نشان می‌دهد که «اسلام»، «تاریخ ایران» و «غرور ملی» از جمله مؤلفه‌های فرهنگی مردم ایران است» (DeGroot and others, 2008).

برای چنین ملتی، تحقیر موجب انسجام ملی و واکنش شدید احساسی می‌گردد. در خلال دهه‌های اخیر، برخی دولت‌های مستکبر غربی به دلایل گوناگونی مانند خودبرتربینی، نداشتن شناخت درست از جمهوری اسلامی و ایجاد فشار یا هراس در کشور و... از این حربه استفاده نموده و همواره، نتیجه معکوس گرفته‌اند.

امیدواری به اصلاح شرایط

«امید، انگیزهٔ تحرک و فعالیت گروه‌های اجتماعی و مؤلفه‌ای قدرت‌ساز است. امید، افق‌ساز و پیشران تحولات سازندهٔ اجتماعی است» (Braithwaite, 2004: 6-15). از ویژگی‌های فرهنگ

امنیتی کشور، امیدواری به آینده نظام است. امید و امید داشتن، منبع و سرچشمه زاینده انرژی و توان فزاینده حرکت در مسیر روشن و رسیدن به اهداف موردنظر است. به تعبیر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی): «اگر امید بود، حماسه خواهد بود. اگر چنانچه دل از امید خالی شد، فکر از منطق صحیح تهی شد، حماسه به وجود نمی‌آید» (۱۳۹۲/۰۲/۱۱).

دستگاه محاسباتی و نظام اندیشگی معظم‌له با شناخت دقیقی که از کشور و ویژگی‌های اجتماعی آن دارند، بر این باورند که: «بحمدالله جوان‌های ما سرشار و لبالب از امیدند. به کوری چشم دشمن که می‌خواهد امید را در دل‌ها از بین ببرد... بحمدالله امید در کشور زیاد است؛ این امید را بایستی حفظ کرد» (۱۳۹۸/۰۸/۰۸).

«بخشی از این امیدواری ناشی از سازوکارهای موجود در انتخابات است. درواقع، این فرایند به مردم اجازه داده است تا به طیف به نسبت متنوعی از کاندیداها رأی دهند و به مردم این امکان را داده است که تمایل به اصلاح یا تغییر جهت را در چارچوب جمهوری اسلامی ابراز کنند» (Goldstone, 2019). بر مبنای آنچه بیان شد، این ویژگی، از دلایل صبوری مردم و همراهی با نظام در مقاطع گوناگون و حساس کشور بوده است، چون مردمی که امید به اصلاح حکومت و حاکمیت نداشته باشند، هیچ رنج و مشقتی را بر نمی‌تابند و پشتیبان و همگام نظام نخواهند بود.

کنترل فضای مجازی

«فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی، از جمله بازیگران اصلی در شکل‌گیری یا تغییر روندهای اجتماعی هستند. رسانه‌های اجتماعی مسلح‌شده از ابزار نوین مهندسی اجتماعی هستند. استفاده از اطلاعاتی با اشتباهات عمدی، ترکیب حقیقت و دروغ، بزرگ‌نمایی اطلاعات موردنظر، از جمله شگردهای مورد استفاده از این شبکه‌ها، در این قالب است» (Dinkins, 2017).

فضای مجازی، نقش معناداری در شکل‌گیری و تشدید ناآرامی‌های اجتماعی داشته است. استفاده دشمنان داخلی و خارجی از این ابزار، واقعیتی انکارناپذیر است. در ناآرامی آبان ماه سال ۹۸، با توجه به تجارب به‌دست آمده در ناآرامی‌های گذشته مبنی بر اینکه آشوبگران از ابزارهای مبتنی بر اینترنت برای سازمان‌دهی به حرکت‌های خود استفاده می‌نمایند، از شنبه ۲۵ آبان ماه به دستور

شورای امنیت کشور، قطعی سراسری اینترنت آغاز شد. با قطعی اینترنت، ناآرامی‌ها به شدت فروکش کرد. نظر به چنین اثرگذاری و اهمیتی است که مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بر کنترل این فضا تأکید نموده‌اند: «در مورد فضای مجازی... می‌گوییم مواظب شلیک توپخانه دشمن باشید... حواستان باشد. از این فضا، دشمن علیه هویت شما، موجودیت شما، نظام شما، انقلاب شما، استفاده نکند» (۱۳۹۶/۱۰/۰۶).

محرک

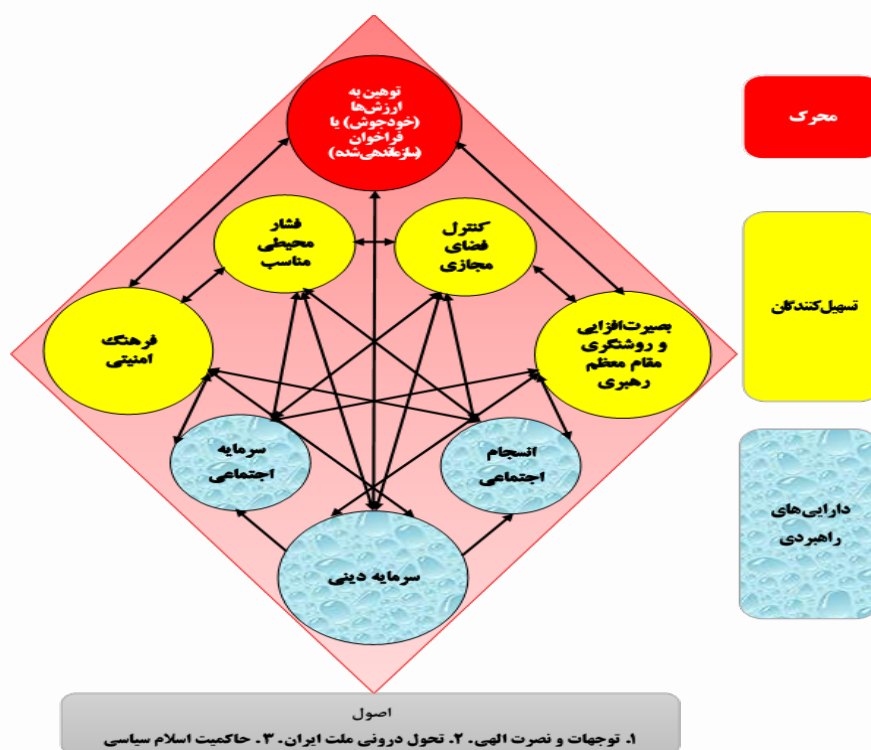
محرک، واقعه‌ای است که یک موقعیت فشار را ایجاد، تسریع یا بزرگ‌نمایی می‌کند. دارایی‌ها و تسهیلات، پتانسیل لازم برای حرکت مردمی را ایجاد می‌کنند، ولی ظهور و بروز این حرکت، نیاز به عاملی است؛ عاملی که می‌تواند در حکم محرکی برای فوران احساسات و وطن‌دوستانه باشد.

توهین به ارزش‌ها (خودجوش)

گاهی اوقات، انگیزه و انگیزه‌های مردمی با یک حرکت آشوبگران به نقطه اوج و بروز و ظهور می‌رسد؛ حرکتی که توأم با توهین به ارزش‌های جامعه است. حرکت‌های هنجارشکنانه آشوبگران در روز عاشورای سال ۱۳۸۸، نمونه‌ای از این مطلب است؛ توضیح آنکه از منظر فرصت‌طلبانه آشوبگران، ایام محرم موقعیت مغتنمی برای آشوب‌سازی بشمار می‌آمد. در آن زمان، وب‌گاه‌های وزارت خارجه رژیم صهیونیستی، شبکه‌های تلویزیونی فارسی‌زبان بی‌بی‌سی، آمریکا و شبکه اجتماعی توئیتر، با شدت فراوان در پی تحریک آشوبگران بودند. حضور منافقین، سلطنت‌طلب‌ها و سایر گروهک‌ها به صورت سازمان‌یافته در اغتشاشات روز عاشورا (۸۷/۱۰/۰۷) زمینه تعرض به مقدسات اسلامی را فراهم ساخت. در این روز، درحالی که ملت مسلمان و مؤمن ایران در حال عزاداری برای سالار شهیدان بودند، گروه‌ها و شبکه‌های مرتبط با منافقین، سلطنت‌طلب‌ها و فرقه بهائیت، با هل‌هل و سوت و کف، ضمن اهانت به مقدسات، ضرب و شتم، هتک حرمت و توهین به عزاداران و مأموران انتظامی، مرتکب اعمال مجرمانه و تباخی علیه امنیت کشور شدند و باعث تخریب اموال عمومی و خصوصی گردیدند (روزنامه ایران، ۸۷/۱۰/۱۹). به دنبال این هتک حرمت بود که ملت دین‌دار ایران، در ۹ دی، آن حماسه ماندگار را خلق نمود و ناآرامی‌های سال ۱۳۸۸ تا حد زیادی به اتمام رسید.

فراخوان (بسیج احساسات)

در برخی موارد نیز حضور گسترده مردمی، در پی اعلام فراخوان از سوی مراجع دولتی بوده است؛ برای مثال، در جریان ناآرامی‌های سال ۱۳۷۸، شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی، به‌منظور پایان بخشیدن به این ناآرامی، اعلام اجتماع در دانشگاه تهران نمود. به‌دنبال این اعلام، دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی نیز از شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی و همه تشکلهای سیاسی خواست تا اجتماع صبح ۲۳ تیرماه را به‌عنوان یک اجتماع وحدت ملی و ختم‌کننده اجتماعات روزهای پیشین تلقی کرده و در آن فعالانه شرکت کنند. با پذیرش این درخواست، راهپیمایی و گردهمایی‌های آن روز به‌صورت آخرین اجتماعات مردمی حوادث کوی دانشگاه درآمد. افزون بر این راهپیمایی، اقدام‌های دیگری نیز انجام شد که در پایان‌گیری ناآرامی بسیار کارساز بود.

نمودار شماره ۱: مدل مردم‌پایه مقابله با ناآرامی‌ها

یافته‌های تحقیق و تجزیه و تحلیل آنها

تجزیه و تحلیل توصیفی

نظر به چندوجهی بودن موضوع مقابله مردم‌پایه با ناآرامی‌ها، اعضای جلسات خبرگی (نمونه آماری) از بین صاحب‌نظران نیروهای مسلح و با تخصص‌ها و تجارب گوناگون انتخاب شدند تا ضریب پایایی افزایش یابد، همچنین این جلسات در برهه‌های زمانی گوناگون برگزار شد و یافته‌های این پژوهش به خبرگان موردنظر ارائه شد. ویژگی نمونه آماری موردنظر در قالب جدول صفحه‌ی بعد بیان شده است:

مدرک تحصیلی	تعداد	رشته تحصیلی	تعداد	درجه/رتبه	تعداد
دکتری	۲۲	جامعه‌شناسی	۱۳	سرتیپ ۲	۲
کارشناسی ارشد	۸	مدیریت راهبردی	۴	سرهنگ	۸
		امنیت ملی	۶	غیرنظامی	۲۰
		علوم سیاسی	۷		

جدول شماره ۲: مشخصات نمونه آماری

همان‌گونه که در جدول بالا ملاحظه می‌گردد، از ۳۰ نفر نمونه آماری، ۲۶ نفر دارای رشته تحصیلی امنیت ملی، جامعه‌شناسی و علوم سیاسی هستند؛ به عبارتی، ۸۶ درصد دارای رشته تحصیلی کاملاً مرتبط می‌باشند. از آنجا که رشته تحصیلی جامعه نمونه متنوع است. بنابراین، دارای روایی و پایایی لازم است. ۲۲ نفر، معادل ۷۳ درصد نیز دارای مدرک دکتری می‌باشند، به همین دلیل، جامعه نمونه از دانش خوبی برخوردار بوده و مدرک تحصیلی آنها دارای روایی و پایایی لازم است. با توجه به سطح و مرتبط بودن تحصیلات و نیز مشاغل نمونه آماری صاحب‌شوندگان، می‌توان مدعی شد که این نمونه نیز از روایی و پایایی قابل‌قبولی برخوردار است.

تجزیه و تحلیل استنباطی

براساس پرسشنامه‌های تنظیم‌شده که بین جامعه نمونه توزیع گردیده و پاسخ‌های اخذشده از آنها، مقادیر به‌دست‌آمده برای یافته‌ها در قالب جدول ذیل درج و میانگین وضع موجود، وزن، وزن موزون و امتیاز موزون برای هر یک از سؤالات به‌صورت جداگانه به شرح ذیل محاسبه شده است.

بر اساس تجزیه و تحلیل به عمل آمده از پرسشنامه‌های دریافتی و طبق طیف لیکرت، پاسخ هر سؤال بر اساس گزینه «خیلی زیاد نمره ۵»، «زیاد نمره ۴»، «متوسط نمره ۳»، «کم نمره ۲» و «خیلی کم نمره ۱» محاسبه شده است. جمع ۵ نمره، ۱۵ می‌شود، ۱۵ تقسیم بر ۵ گزینه حاصل آن عدد ۳ است. بنابراین، میانگین نمره قبولی ۳ به بالا است؛ به عبارتی، عواملی که میانگین آنها بیشتر از ۳ باشد، پذیرفته شده و مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. میانگین امتیاز هر عامل از جمع امتیاز هر عامل تقسیم بر تعداد جامعه نمونه به دست آمده است. در این تحقیق، جمع امتیاز سؤال اول ۱۴۰ بوده که تقسیم بر ۳۰، جامعه نمونه شده و میانگین ۴/۸ به دست آمده است.

جدول ذیل در قالب طیف لیکرت (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم، خیلی کم) و بر اساس نمره ۵، ۴، ۳، ۲ و ۱ تنظیم شده است؛ به عبارتی، عواملی که میانگین نمره ۳ به بالا (متوسط) بگیرند، تأیید می‌گردند. تعداد ۲۲ سؤال بسته به جامعه نمونه واگذار شده که پس از پاسخگویی تمام سؤالات، مورد تأیید قرار گرفته است. بر اساس پرسشنامه‌های دریافتی، میانگین امتیاز هر یک از عوامل جدول ذیل بیشتر از ۳ است، چون میانگین نمره پاسخ‌های دریافتی زیاد به بالا (۳ به بالا) است. از این رو، ۲۲ عامل ذیل توسط جامعه نمونه تأیید شده است. جدول ذیل بیانگر این است که در مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها، نقش اصول «توجهات و نصرت الهی، تحول درونی ملت ایران و حاکمیت اسلام سیاسی» مهم است که در این بین، اصل «توجهات و نصرت الهی» دارای اهمیت بیشتری است. در خصوص عوامل مؤثر نیز باید گفت که پاسخ‌های پرسش‌شوندگان مؤید آن است که تمامی عوامل احصاء شده، از سوی پاسخ‌دهندگان مورد تأیید قرار گرفته است؛ به عبارتی، عوامل «سرمایه دینی، انسجام اجتماعی، سرمایه اجتماعی، بصیرت‌افزایی و روشنگری مقام معظم رهبری (مدظله - العالی)، طرح و حمایت از شعارها و مطالباتی نامنتطب با شرایط جامعه، مداخله بیگانگان در ناآرامی‌ها و حمایت از آشوبگران، حمایت اپوزیسیون خارج‌نشین از مخالفان، وجود گروه‌های مخالف بدون هیچ پایگاه اجتماعی، رهبر و ایده، توهین و تحقیر ملت ایران از سوی دشمن، جدایی از آشوبگران و خشونت‌طلبان، حمایت از آرامش و ثبات، برخورداری عادلانه و قانون‌مدار نیروهای انتظام‌بخش، حمایت از فراخوان‌های ملی، علاقه‌مندی به حماسه‌سازی، تنفر از تحقیر و توهین، امیدواری به اصلاح شرایط، کنترل فضای مجازی، توهین به ارزش‌ها و فراخوان»، با اخذ نمراتی بالاتر از میانگین، در مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها تأثیرگذار شناخته شدند.

فصلنامه پژوهش‌های حفاظتی - امنیتی

امتیاز موزون	وزن موزون	وزن	میانگین	گویه‌ها
۰/۲۱۶	۰/۰۴۶	۵	۴/۸	توجهات و نصرت الهی به‌عنوان یکی از اصول مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها تا چه حد دارای اهمیت است؟
۰/۲۱۱	۰/۰۴۵	۵	۴/۷	تحول درونی ملت ایران به‌عنوان یکی از اصول مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها تا چه حد دارای اهمیت است؟
۰/۲۱۱	۰/۰۴۵	۵	۴/۷	حاکمیت اسلام سیاسی به‌عنوان یکی از اصول مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها تا چه حد دارای اهمیت است؟
۰/۲۱۶	۰/۰۴۶	۵	۴/۸	سرمایه دینی به‌عنوان یکی از دارایی‌های راهبردی در مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها تا چه حد دارای اهمیت است؟
۰/۲۱۶	۰/۰۴۶	۴	۴/۸	انسجام اجتماعی به‌عنوان یکی از دارایی‌های راهبردی در مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها تا چه حد دارای اهمیت است؟
۰/۲۰۶	۰/۰۴۴	۴	۴/۶	سرمایه اجتماعی به‌عنوان یکی از دارایی‌های راهبردی در مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها تا چه حد دارای اهمیت است؟
۰/۲۲۰	۰/۰۴۷	۵	۴/۹	بصیرت‌افزایی و روشنگری مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به‌عنوان یکی از تسهیل‌کنندگان در مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها تا چه حد دارای اهمیت است؟
۰/۲۱۶	۰/۰۴۶	۵	۴/۸	طرح و حمایت از شعارها و مطالباتی نامنتطبق با شرایط جامعه به‌عنوان یکی از فشارهای محیطی مناسب در مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها تا چه حد دارای اهمیت است؟
۰/۲۱۶	۰/۰۴۶	۴	۴/۸	مداخله بیگانگان در ناآرامی‌ها و حمایت از آشوبگران به‌عنوان یکی از فشارهای محیطی مناسب در مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها تا چه حد دارای اهمیت است؟
۰/۲۱۶	۰/۰۴۶	۴	۴/۸	حمایت اپوزیسیون خارج‌نشین از مخالفان به‌عنوان یکی از فشارهای محیطی مناسب در مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها تا چه حد دارای اهمیت است؟
۰/۲۱۶	۰/۰۴۶	۴	۴/۸	وجود گروه‌های مخالف بدون پایگاه اجتماعی، رهبر و ایده به‌عنوان یکی از فشارهای محیطی مناسب در مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها تا چه حد دارای اهمیت است؟
۰/۲۱۱	۰/۰۴۵	۴	۴/۷	توهین و تحقیر ملت ایران از سوی دشمن به‌عنوان یکی از فشارهای محیطی مناسب در مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها تا چه حد دارای اهمیت است؟
۰/۲۱۱	۰/۰۴۵	۴	۴/۷	جدایی از آشوبگران و خشونت‌طلبان به‌عنوان یکی از ویژگی‌های فرهنگ امنیتی کشور، در مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها تا چه حد دارای اهمیت است؟
۰/۲۱۱	۰/۰۴۵	۴	۴/۷	حمایت از آرامش و ثبات به‌عنوان یکی از ویژگی‌های فرهنگ امنیتی کشور، در مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها تا چه حد دارای اهمیت است؟
۰/۲۱۱	۰/۰۴۵	۴	۴/۷	برخورد عادلانه و قانون‌مدار نیروهای انتظام‌بخش به‌عنوان یکی از ویژگی‌های فرهنگ امنیتی کشور، در مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها تا چه حد دارای اهمیت است؟
۰/۲۰۶	۰/۰۴۴	۴	۴/۶	حمایت از فراخوان‌های ملی به‌عنوان یکی از ویژگی‌های فرهنگ امنیتی کشور، در مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها تا چه حد دارای اهمیت است؟
۰/۲۱۱	۰/۰۴۵	۴	۴/۷	علاقه‌مندی به حماسه‌سازی به‌عنوان یکی از ویژگی‌های فرهنگ امنیتی کشور، در مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها تا چه حد دارای اهمیت است؟
۰/۲۱۱	۰/۰۴۵	۴	۴/۷	تنفر از تحقیر و توهین به‌عنوان یکی از ویژگی‌های فرهنگ امنیتی کشور، در مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها تا چه حد دارای اهمیت است؟
۰/۲۱۱	۰/۰۴۵	۵	۴/۷	امیدواری به اصلاح شرایط به‌عنوان یکی از ویژگی‌های فرهنگ امنیتی کشور، در مدیریت

مردم‌پایه ناآرامی‌ها تا چه حد دارای اهمیت است؟				
۰/۲۲۰	۰/۰۴۷	۵	۴/۹	کنترل فضای مجازی به‌عنوان یکی از تسهیل‌کنندگان در مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها تا چه حد دارای اهمیت است؟
۰/۲۱۶	۰/۰۴۶	۴	۴/۸	توهین به ارزش‌ها به‌عنوان یکی از محرک‌ها در مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها تا چه حد دارای اهمیت است؟
۰/۲۱۱	۰/۰۴۵	۴	۴/۷	فراخوان به‌عنوان یکی از محرک‌ها در مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها تا چه حد دارای اهمیت است؟
۴/۶۹	۱	۹۶	۱۰۴/۴	جمع کل
۰/۲۱۳	۰/۰۴۵	۴/۴	۴/۷	میانگین

جدول شماره ۳: عوامل مؤثر بر فرایند شکل‌گیری مقابله مردم‌پایه با ناآرامی‌ها

نتیجه‌گیری

هدف این تحقیق، ارائه مدل مردم‌پایه مقابله با ناآرامی‌ها با کاربست تجارب چهار دهه ج.ا.ایران بود. در راستای نیل به این هدف، نگارنده پس از بررسی ادبیات موجود درباره موضوع این مقاله و بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، ابتدا اصول مدیریت مردم‌پایه ناآرامی‌ها و در ادامه، عوامل تأثیرگذار در شکل‌گیری این مدل را تبیین کرد. سپس به اعتبارسنجی این یافته‌ها از طریق تهیه و ارائه پرسشنامه بین خبرگان موضوع پرداخته شد. یافته‌های مقاله که مورد تأیید خبرگان نیز قرار گرفت، بیانگر آن است که عنایات الهی و دین اسلام و به تبع آن، سرمایه دینی، همواره رکن اصلی و کلید نجات نظام بوده و خواهد بود. در این زمینه، سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌ها باید متوجه توسعه و تعمیق «ایمان و عمل صالح» بین نخبگان و آحاد جامعه باشد. یافته دیگر آنکه، مدل ارائه‌شده دارای قرابت زیادی با ویژگی‌های جامعه‌شناختی و مردم‌شناسی کشور بوده و می‌توان ادعا نمود که مدلی بومی است. باید در نظر داشت، مدیریت ناآرامی‌ها با کاربست مدل‌های غربی و... که در برخی از آنها، معیار و اولویت، بهره‌گیری از سازوکارها و ابزار سخت‌افزارانه است، دارای هزینه بسیار بوده و چندان راهگشا نیست. مبتنی بر نتایج این تحقیق، توجه به فرهنگ امنیتی و تلاش برای ایجاد و تقویت ویژگی‌های سازنده و همسو، لازم است. یافته دیگر آنکه، نقش مردم در مدیریت ناآرامی‌ها بسیار تعیین‌کننده و اثربخش بوده است. توجه به تسهیل‌کنندگان ضروری است، چراکه این قبیل عوامل موجب بهره‌گیری از ظرفیت‌های نظام و یا بستر تبدیل تهدیدات به فرصت‌ها می‌باشد که بدون شک، فضای مجازی دارای نقشی تعیین‌کننده در آن است. از این رو، تلاش برای ایجاد شبکه ملی اطلاعات به‌عنوان یک دستور کار حیاتی، باید

به‌طور بی‌وقفه ادامه یابد. با توجه به این واقعیت، مهم‌ترین تلاش نظام باید معطوف به تقویت وفاق ملی، افزایش انسجام و سرمایه اجتماعی و ایجاد پیوستگی روزافزون بین نظام و مردم باشد که مسیری جز اصلاح نظام سیاست‌گذاری و مدیریت اجرایی ندارد. مقابله مردم‌پایه با ناآرامی‌ها، زنجیره‌ای از تأثیرگذاری و تأثیرپذیری عوامل و مؤلفه‌هایی است که بخشی از هویت و ویژگی‌های جامعه ایرانی است.

پیشنهادها

۱. اندیشمندان با کاربست این مدل، زمینه‌های ارائه نظریه‌هایی در مورد مدیریت ناآرامی‌ها را فراهم نمایند.
۲. تحقیق درخصوص ویژگی‌های فرهنگ امنیتی کشور، پیشنهاد دیگری است که قابل طرح است.

منابع و مأخذ

الف) منابع فارسی

۱. امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه)، روح‌الله (۱۳۷۸)، «صحیفه نور». تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه).
۲. امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه)، روح‌الله (۱۳۸۵). «تحریر الوسیله. ج ۱». تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه).
۳. احمدی، حمید (۱۳۸۰)، «قوم‌گرایی و امنیت ملی ایران: مجموعه مقالات امنیت عمومی و وحدت ملی». تهران: معاونت امنیتی و انتظامی وزارت کشور.
۴. افتخاری، اصغر (۱۳۸۹)، «بازخوانی امنیتی سرمایه اجتماعی: قدرت نرم و سرمایه اجتماعی»، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
۵. الوانی، مهدی (۱۳۷۹)، «تصمیم‌گیری و تعیین خط‌مشی دولتی»، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی.
۶. جمعی از نویسندگان (۱۳۹۸)، «آمار وزیر کشور از خسارت آشوبگران»، تهران: روزنامه کیهان.
۷. جمعی از نویسندگان (۱۳۸۷)، «مدیریت بحران با رویکرد امنیت عمومی (۱)»، تهران: معاونت آموزش ناجا.
۸. حسینی‌زاده، محمدعلی (۱۳۸۶)، «اسلام سیاسی در ایران». قم: دانشگاه مفید.
۹. روحی، نبی‌الله (بهار ۱۳۸۹)، «اصول راهبردی مدیریت ناآرامی‌های شهری»، مطالعات بسیج، سال سیزدهم. شماره ۴۶.
۱۰. زارعی، سعدالله (۱۳۹۲)، «کارنامه بحران‌های پس از انقلاب»، قابل دسترسی در سایت: www.tasnimnews.com.
۱۱. ساروخانی، باقر (۱۳۷۰)، «درآمدی بر دایره‌المعارف علوم اجتماعی». تهران: انتشارات کیهان.
۱۲. شریفیان، جمشید؛ فراهانی، رحمان (۱۳۹۳)، «قدرت نرم رهبری و مردم ایران در مدیریت ناآرامی‌ها»، فصلنامه علمی - پژوهشی امنیت پژوهی. سال سیزدهم. شماره ۴۵.

۱۳. قاسمی، وحید؛ امیری اسفرجانی، زهرا (۱۳۹۰)، «تبیین جامعه‌شناختی تأثیر دین‌داری بر سرمایه اجتماعی درون‌گروهی»، فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی. سال بیست و دوم. شماره ۴۲.
۱۴. کارنما، اسدالله؛ دهقانی، معصومه؛ غفران محمدی‌نژاد، سمیه (۱۳۹۳)، «مدل تحلیلی مدیریت ناآرامی‌های شهری برگرفته از مطالعه ناآرامی‌های فرانسه سال ۲۰۰۵»، ارائه‌شده در: دومین کنگره تخصصی مدیریت شهری ایران، ساری. قابل دسترسی در: <https://civilica.com/doc/370985>.
۱۵. لاریجانی، جواد (۱۳۶۹)، «مقولاتی در استراتژی ملی»، تهران: انتشارات امیرکبیر.
۱۶. لوتی، پی‌یر (۱۳۷۲)، «به‌سوی اصفهان»، ترجمه بدرالدین کتابی. تهران: اقبال.
۱۷. مطهری، مرتضی (۱۳۶۸)، «حماسه حسینی، ج ۱» چاپ چهاردهم. تهران: انتشارات صدرا.
۱۸. هاشمی، حیدر؛ حسینی، سید حسین؛ الیاسی، محمدحسین (۱۳۸۷). «(مدیریت بحران) علل شکل‌گیری و گسترش ناآرامی‌های شهری فرانسه (اکتبر و نوامبر ۲۰۰۵)»، مطالعات مدیریت انتظامی. شماره ۱.

ب) منابع لاتین

1. Braithwaite, Valerie. (2004). "Collective hope: preface to 'Hope, Power and Governance". Annals of the American Academy of Political and Social Science. 592. 1.
2. Chan, J., Chan, E., & To, B.H. (2003). "Reconsidering Social Cohesion Developing a Definition and Analytical Framework for Policy Research". HongKong: University of HongKong. Department of Politics and Public Administration.
3. DeGroot, Mikaela and others. (12 May 2008). "Deconstructing Iranian Speech: A Strategic Culture Analysis". Madison: University of Wisconsin.
4. Dinkins, David. (Dec 22, 2017). "Exclusive: Telegram to Release Blockchain Platform, Native Cryptocurrency".

Available at: <https://cointelegraph.com/news/exclusive-telegram-to-release-blockchain-platform-native-cryptocurrency>.

5. Friedman, Lauri & Skancke, Jennefer (ed). (2010). **"Iran, Introducing Issues with Opposing Viewpoint"**. New York: Green Haven.

6. Goldstone, Jack A. (OCT 10, 2019). **"Don't Expect Regime Change in Iran"**. Available at: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/iransource/dont-expect-regime-change-in-iran>.

7. Hashemi, Ahmad. (2019). **"Trump's Iran strategy: regime change or regime collapse?"**. available at: <https://uwidata.com/2271-trumps-iran-strategy-regime-change-or-regime-collapse>.

8. Inskip, Steve. (September 22, 2015). **"What's Next For Iran? 5 Possible Futures, From Disaster to hope"**. available at: <https://www.npr.org/sections/parallels/2015/09/22/441506688/whats-next-for-iran-5-possible-futures-from-disaster-to-hope>.

9. IranPoll. (2018). **"Unveiling Iran"**. Available at: www.IranPoll.com.

10. Khalaji, Mehdi. (Jan 9, 2017). **"Rafsanjani's Death Could Increase the IRGC's Succession Role"**. available at: <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/rafsanjani-death-could-increase-the-irgcs-succession-role>.

11. Khodabandeh, Massoud. (Feb 16, 2017). **"Trump Is At War With Iran, Not ISIS"**. Available at: <https://www.huffpost.com>.

12. Lantis, Jeffrey S. (December 2009). **"Strategic Culture and Tailored Deterrence: Bridging the Gap between Theory**

- and Practice**". Contemporary Security Policy. Vol 30. No 3.
13. Makovsky, Michael. (March 25, 2020). "**America Must have Regime Collapse Strategic Goal Iran**". available at: <https://nationalinterest.org/blog/middle-east-watch/america-must-have-regime-collapse-strategic-goal-iran-137227>.
14. McAdams, Danial (2019) "**CIA Pulling Strings in Iran Uprising? Who is it?**". Available at: <http://ronpaul.tv/rt-america/cia-pulling-strings-in-iran-uprising-who-is-it>.
15. Piwowarski, Juliusz. (2017). "**Three Pillars of Security Culture; Security Dimensions**".
16. Rubin, Michael. (2005). "**Domestic Threats to Iranian Stability Khuzistan and Baluchistan**", available at: [www.meforum.org/ article 1788](http://www.meforum.org/article/1788).
17. Schramm, Madison and Tabatabai, Ariane M. (July 2017). "**Why Regime Change in Iran Wouldn't Work**". Foreign Affairs.
18. Shaffer, Brenda. (2002). "**Borders and Brethren: Iran and the Challenge of Azerbaijani Identity**". New York: The MIT Press.
19. Stanley, Willis. (Oct 2006). "**The Strategic Culture of the Islamic Republic of Iran**"; Prepared For: Defense Threat Reduction Agency Advanced Systems and Concepts Office.
20. "**The Unknown Iran: Another Case for Federalism?**". (2008). available at: www.aei.org/eventID.1166.filter.all/evewt-detail.asp.
21. Zimmt, Raz. (2017). "**The Conservative Predicament in Iran**". INSS Insight. No. 944,

ج) تارنما

1. www.khamenei.ir

